

УДК 332.142: 339.564

ПОКАЗНИКИ ОЦІНКИ РІВНЯ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

Дугінець Г.В., к.е.н.
Кучерявенко Г.В.

*ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»
м. Дніпропетровськ*

У статті наведено результати аналізу існуючих підходів до визначення показників оцінки рівня розвитку експортного потенціалу регіону. В результаті проведеного дослідження запропоновано систему показників основною метою якої є оцінка рівня розвитку експортного потенціалу регіону, яка дозволяє в кінцевому рахунку виробити рекомендації щодо формування експортного потенціалу регіону.

Ключові слова: регіон, експортний потенціал регіону та його показники, конкурентоспроможність регіону.

The results of the analysis of the existing approaches to defining indicators to measure the level of development of the export potential of the region are pointed out. As a result of the research a system of identifiers, main objective of which is to assess the development of the export potential of the region, and which can ultimately make recommendations concerning the formation of the export potential of the region, is proposed.

Key words: Region, the export potential of the region and its performance, competitiveness of the region.

Актуальність проблеми. Оцінка реалізації експортного потенціалу регіону може бути визначена як на підставі абсолютних кількісних показників, виражених натуральними величинами (об'єм постачань, собівартість продукції, ціна та ін.), так і на підставі відносних показників в їх системному співвідношенні (питома вага, рентабельність виробництва, середня економічна ефективність експорту та ін.). Визначення системи показників для оцінки реалізації експортного потенціалу регіону як однією із ланок зовнішньоекономічного потенціалу країни набувають актуальності тому, що значення зовнішньоекономічної діяльності, а саме, її експортний аспект в розвитку всіх країн, у тому числі і України, постійно зростає. Історичний досвід підтверджує вигідність розширення

© Дугінець Г.В., Кучерявенко Г.В., 2012

участі країн у міжнародному розподілу праці і різноманітних формах міжнародного бізнесу.

Аналіз останніх наукових досліджень. Деякі проблемні аспекти аналізу оцінки реалізації експортного потенціалу регіону знайшли відображення в роботах російських учених: Єлькіна І.В., Кірсанова В.В., Сейфулаєвої М.Є. У вітчизняній літературі, проблеми зовнішньо-економічного регіонального розвитку та оцінки його ефективності досліджуються в роботах таких вчених як Капіцин В.С., Колесникова Н.А., Максименко С., Сейфуллаєв М., Третяк В.В. Питання формування регіональної політики та механізму її реалізації висвітлені в роботах М.І. Долішнього М.В. Жука та Стеченко Д.М. Однак, багато питань цієї проблеми залишаються дискусійними і потребують подальших досліджень. Зокрема, це стосується уточнення застосування показників оцінки рівня експортного потенціалу регіону.

Метою роботи є аналіз показників оцінки рівня розвитку експортного потенціалу регіону.

Викладення основного матеріалу дослідження. Експортний потенціал регіону, як складову частину території і підсистеми національної соціально-економічної системи і, як відносно самостійну ланку господарської системи країни із завершеним циклом відтворення, слід розглядати як здатність регіональної економіки виявляти і постійно відтворювати свої конкурентні переваги на світовому ринку відповідно до умов середовища, що постійно змінюється.

Регіональний потенціал експортування виступає як складноорганізована динамічна система, яка має структуру у вигляді трьох підсистем: внутрішнього потенціалу регіону, потенціалу експортних бар'єрів і потенціалу зарубіжних ринків, але одночасно є підсистемою експортного потенціалу країни, а отже рівень розвитку експортної діяльності країни залежить від наявних експортних потенціалів регіонів.

Експортний потенціал представляє собою певний обсяг товарів та послуг, які національна економіка спроможна виробити, залучаючи власні та імпортовані фактори виробництва, і реалізувати їх на зовнішніх ринках з максимальною ефективністю. Експортний потенціал країни сумарно складається із регіональних потенціалів. Проте окремі регіони мають певні особливості розвитку і спеціалізації і таким чином мають різний

потенціал. Останнім часом диспропорції у регіональному розвитку загострюються, що є наслідком відображення конкурентоспроможності регіонів в умовах, що постійно змінюються.

Потенціал регіону представляє собою максимально можливу результативність від використання ресурсів території в ідеальних умовах організації господарської діяльності при найбільш повному задоволенні потреб суспільства. Експортний потенціал характеризується сукупністю факторів, що забезпечують можливість виходу підприємств регіону на зовнішні ринки. Під даними факторами розуміють наявність необхідних в регіоні ресурсів (природних, трудових, фінансових, технологічних, інформаційних), що використовуються для виробництва певних товарів чи надання послуг. Таким чином експортний потенціал визначається можливістю використання природних, виробничих, технологічних, трудових, інвестиційних ресурсів регіону в структурі світогосподарських зв'язків. Від того яким чином реалізується експортний потенціал буде залежати і стан зовнішньоекономічного комплексу регіону [5, с. 110].

Оцінка рівня розвитку експортного потенціалу регіону має велику практичну значимість для визначення напрямків удосконалення та перспектив розвитку експортної, діяльності регіону. Рівень розвитку експортного потенціалу доцільно здійснювати на основі апостеріорного аналізу, тобто на основі аналізу фактичних даних з експорту регіону. При цьому, на наш погляд, неможливо дати однозначну інтегральну оцінку рівня-розвитку експортного потенціалу регіону. Для характеристики рівня розвитку експортного потенціалу доцільно використовувати сукупність комплексних показників, що вимагає широких наукових досліджень з відбору та обґрунтуванню використання існуючих, а також розробці нових узагальнюючих показників експортної діяльності регіону. Причому важливо зробити акцент не тільки на теоретичній, але і практичній значущості даного питання, так як в сучасних умовах на будь-якому рівні управління необхідно приймати поточні та стратегічні рішення.

Застосування методичних рекомендацій, а також оптимальний вибір економічних показників сприяє підвищенню ефективності аналітичної складової основних тенденцій, динаміки та структури експорту регіону, забезпечує потреби органів виконавчої влади суб'єктів України в

інформації, необхідної для прийняття адекватних управлінських рішень. Можливими критеріями відбору показників, на думку автора, можуть бути наступні:

- відповідність показників обраних напрямках дослідження;
- можливість їх використання на рівні регіону;
- можливість варіювання кількості показників в залежності від глибини дослідження;
- доступність отримання необхідної статистичної інформації (показники повинні розраховуватися на наявній інформаційній базі);
- простота розрахунків (показники повинні бути простими в обчисленні).

В даний час основу методологічних положень ведення статистики ЗЕД більшості країн світу складають рекомендації Статистичної комісії ООН [1]. Що стосується обліку, то в міжнародній практиці використовуються дві системи обліку експортно-імпортних операцій: «загальна» і «спеціальна». Різниця між двома системами полягає у визначенні моменту обліку цих операцій: «загальна» система передбачає облік товарів при перетині державного кордону України, а «спеціальна» - при перетині митного кордону. Кількісний облік здійснюється за вагою нетто в поєднанні зі специфічними одиницями, проте велике практичне значення мають вартісні показники. Вартісна оцінка в значній мірі залежить від умов, за яких здійснюється угода.

Слід зазначити, що в процесі проведення дослідження існуючих підходів до визначення показників рівня розвитку експортного потенціалу регіону нами було запропоновано використовувати систему показників, яка складається з трьох блоків (загальна: характеристика рівня і динаміки розвитку експортного потенціалу регіону, оцінка товарної і територіально-географічної структури експорту регіону), які включають ряд підблоків (узагальнююча характеристика товарної структури експорту регіону, показники експорту товарних груп, узагальнююча характеристика територіально-географічної структури експорту регіону, показники експорту регіону по країнах) (табл. 1).

Основною метою пропонованої системи показників є оцінка рівня розвитку експортного потенціалу регіону, яка дозволяє в кінцевому рахунку виробити рекомендації щодо формування експортного потенціалу

регіону. Слід зазначити, що всі показники пропонованої системи оцінюються по роках і порівнюються з відповідними показниками за попередні п'ять років (це забезпечує можливість визначення стійкості або нестійкості розвитку з даного напрямку на основі запропонованих груп показників), а також з загальноукраїнськими показниками і показниками регіонів-еталонів.

Таблиця 1. Система показників оцінки рівня розвитку експортного потенціалу регіону

Назва блоку	Показники
1. Загальна характеристика рівня і динаміки розвитку експортного потенціалу регіону	1.1 Валовий обсяг експорту 1.2 Показники динаміки зростання експорту 1.3 Експортна квота 1.4 Питома вага експорту регіону в світовій торгівлі 1.5 Коефіцієнт покриття експорту імпортом 1.6 Питома вага «чистого» експорту у ВРП 1.7 Коефіцієнт «windfall profit» 1.8 Коефіцієнт динаміки МРТ
2. Оцінка товарної структури експорту регіону	2.1.1 Питома вага експорту продукції високого ступеня переробки у валовому обсязі експорту регіону 2.1.2 Коефіцієнт технологічної ємності експорту 2.1.3 Коефіцієнт диверсифікації товарної структури експорту
2.1 Узагальнююча характеристика товарної структури експорту регіону	2.2.1 Обсяг експорту товарної групи 2.2.2 Показники динаміки зростання експорту товарної групи 2.2.3 Питома вага експорту товарної групи у валовому обсязі експорту регіону 2.2.4 Коефіцієнт відносної експортної спеціалізації
2.2 Показники експорту товарних груп	2.2.5 Коефіцієнт відносної експортості 2.2.6 Коефіцієнт локалізації експорту
3. Оцінка територіально-географічної структури експорту регіону	3.1.1 Кількість країн-імпортерів 3.1.2 Коефіцієнт диверсифікації територіально-географічної структури експорту 3.1.3 Коефіцієнт «default risk»
3.1 Узагальнююча характеристика територіально-географічної структури експорту регіону	3.2.1 Обсяг експорту регіону в країну 3.2.2 Показники динаміки зростання експорту регіону в країну 3.2.3 Питома вага експорту в країну у валовому обсязі експорту регіону
3.2 Показники експорту регіону по країнам	3.2.4 Коефіцієнт територіальної спеціалізації ринку (для кожної товарної групи)

Основною метою пропонованої системи показників є оцінка рівня розвитку експортного потенціалу регіону, яка дозволяє в кінцевому рахунку виробити рекомендації щодо формування експортного потенціалу регіону. Слід зазначити, що всі показники пропонованої системи оцінюються по роках і порівнюються з відповідними показниками за

попередні п'ять років (це забезпечує можливість визначення стійкості або нестійкості розвитку з даного напрямку на основі запропонованих груп показників), а також з загальноукраїнськими показниками і показниками регіонів-еталонів.

Висновки: Таким чином, в результаті проведеного дослідження було запропоновано систему показників, яка дає можливість з великим ступенем вірогідності оцінювати рівень розвитку експортного потенціалу регіону, виявляти і відстежувати поточні зміни в розвитку експорту регіону, визначати виникаючі проблеми і оперативно виробляти практичні рекомендації для прийняття поточних і стратегічних рішень з управління експортною діяльністю регіону. Практичну апробацію запропонованої системи показників буде зроблено у подальших дослідженнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Григорук Н.Е. Статистический учет внешнеторговых операций: международный опыт и российская практика / Н.Е. Григорук. - М.: АНКІЛ, 2001.-112 с.
2. Елькин И.В. Оценка и перспективы развития экономики региона с экспортной ориентацией: автореф. дис. канд экон. наук: 08.00.05 / И.В. Елькин // Иркутск, 2010. – 24с.
3. Кирсанов В.В. Сравнительный анализ и оценка экспортного потенциала региона: на примере Республики Татарстан: автореф. дис. канд. экономических наук: 08.00.05 / В.В. Кирсанов // Казань, 2005. - 24 с.
4. Сейфуллаева М.Э. Маркетинговая составляющая регионального развития / М.Э.Сейфуллаева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. - № 5. – С.67-77.
5. Третяк В.В. Экспортный потенциал региона при оценке возможностей регионального внешнеэкономического развития // Актуальні проблеми економіки. - 2006. - №12. - С.110-117.
6. Третяк В.В. Розвиток регіональних зовнішньоекономічних зв'язків: питання теорії і практики: монографія / В.В. Третяк; НАН України. Ін-т економіко-правових досліджень. – Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. – 331 с.
7. Шубравська О. В. Перспективи реалізації експортного агропродовольчого потенціалу України //Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 4. - С. 27 - 32.